

ОРГАНІЗАЦІЯ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ ЗЛОЧИНІВ ТЕРОРИСТИЧНОГО СПРЯМУВАННЯ

Маслюк О.В.,

кандидат юридичних наук,

*викладач кафедри кримінального права і процесу
ДВНЗ « Ужгородський національний університет »*

Маслюк О.В. Організація досудового розслідування злочинів терористичного спрямування

У даній статті автор розглядає особливості організації розслідування злочинів терористичного спрямування, наголошуючи на тому, що дані злочини є особливо небезпечними з огляду на те, що посягають не лише на окремих людей, а й на суспільство та державу у цілому. Разом із тим, у дослідженні зауважено, що під час розслідування даних кримінальних правопорушень слідчі можуть стикатись із певними об'єктивними труднощами, зокрема, мова йде про психологічні фактори, що впливають на свідків даних правопорушень, а також про знищення слідів внаслідок вибуху та ін.

Автор розглядає різні підходи до розуміння поняття «організація розслідування», схиляючись до того, що воно охоплює комплекс заходів, які є необхідними на всіх етапах проведення розслідування. Окрім того, проведено розмежування понять «організація розслідування» та «планування розслідування», зазначено, що хоч вони і взаємопов'язані, проте останнє – вужче за змістом. Також автором досліджено нормативно-правову базу щодо регулювання планування розслідування, зокрема, Закон України «Про боротьбу з тероризмом», Інструкції з організації взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами Національної поліції України в запобіганні кримінальним правопорушенням, їх виявленні та розслідуванні, затвердженої Наказом Міністерства внутрішніх справ України тощо. Планування розслідування може охоплювати наступні етапи: створення слідчо-оперативної групи; висунення версій; складання письмового плану; визначення обставин, які потрібно довести, розробка шляхів, засобів та методів розслідування; забезпечення необхідної технічної оснащеності; визначення послідовності та строків проведення слідчих (розшукових) дій; вирішення питання про призначення експертиз; визначення виконавців; визначення організаційних заходів щодо проведення антитерористичної операції; корекція плану тощо.

Ключові слова: організація, планування, розслідування, тероризм, терористичний акт.

Maslyuk O.V. Organization of pre-trial investigation of terrorist crimes

In this article, the author discusses the peculiarities of the organization of the investigation of terrorist crimes, emphasizing that these crimes are particularly dangerous given that they encroach not only on individuals but also on society and the state as a whole. However, the study noted that during the investigation of these criminal offenses, investigators may encounter certain objective difficulties, in particular, it is about psychological factors that affect witnesses to these offenses, as well as the destruction of traces by the explosion and others.

The author considers different approaches to understanding the concept of “organization of the investigation”, tending to the fact that it covers a set of measures that are necessary at all stages of the investigation. In addition, a distinction was made between the concepts of “organization of the investigation” and “planning of the investigation”, stating that although they are interrelated, the latter is narrower in meaning. The author also studied the legal framework for regulating the planning of investigations, in particular, the Law of Ukraine “On Combating Terrorism”, Instructions on the organization of pre-trial investigation with other bodies and units of the National Police of Ukraine in crime prevention, detection and investigation, approved by the Order Ministry of Internal Affairs of Ukraine, etc. Investigation planning can include the following stages: creation of an investigative task force; versioning; drawing up a written plan; identification of circumstances to be proved, development of ways, means and methods of investigation; providing the necessary technical equipment; determination of the sequence and terms of investigative (search) actions; decision on the appointment of examinations; determination of performers; determination of organizational measures for the anti-terrorist operation; plan correction, etc.

Key words: organization, planning, investigation, terrorism, terrorist act.

Постановка проблеми. Успішне розкриття кримінальних правопорушень та викриття осіб, які їх вчинили особливою мірою забезпечується своєчасним початком досудового розслідування, етапом планування розслідування та ефективною його організацією, швидким і якісним проведенням першочергових слідчих (розшукових) дій. Особливої актуальності це набуває у разі вчинення резонансних злочинів, що тянуть за собою значні людські жертви та завдають значних матеріальних збитків. Без сумніву, такі кримінальні правопорушення є в особливий найбільш небезпечній групі злочинів, та посягають як на життя людей, так і на інтереси держави в цілому.

Стан опрацювання. Проблематика, що охоплює питання організації та планування розслідування злочинів терористичного спрямування, знайшла свій вияв у працях зарубіжних та вітчизняних вчених. Зокрема, дослідженням окремих питань, пов'язаних з тероризмом, займалися такі науковці, як: М.В. Савчук, Г. Скуба, Н. Карпінська, В. Коновалова, В. Кряжев, М. Ленко, Я. Соколова, А. Старушкевич та інші. Попри значний інтерес вчених до даної тематики, безперечно, існує потреба в її ґрунтовному аналізі та подальшій науковій розробці.

Метою статті є з'ясування та аналіз організації досудового розслідування злочинів терористичного спрямування.

Виклад основного матеріалу. У діяльності слідчого у рамках розслідування терористичних актів, як свідчить слідча практика, існують певні об'єктивні труднощі. Зокрема до таких відноситься: пошук слідів, залишених злочинцем, який нерідко є неможливим, оскільки вибух повністю їх знищує (85%); напад страху у свідків та постраждалих осіб, що зводить до запам'ятовування власне ефекту вибуху, а не підозрюваних (55%); складність доведення причетності підозрюваного до вчинення злочину за наявності дистанційного управління вибухом або у зв'язку із проведенням його з використанням часового таймеру чи спеціальної закладки (розтяжки) (45%); значна кількість (обсяг) слідчих (розшукових) дій та пошукових заходів (66%) [1, с. 108].

В даному контексті стає зрозумілим, що при надходженні інформації про вчинене кримінальне правопорушення або таке що готується - важливим та першочерговим етапом діяльності правоохоронних органів є організація та планування досудового розслідування такого.

Варто звернути увагу на те, що ряд науковців досліджували питання щодо рекомендацій організації, планування та програмування слідчих (розшукових) дій, зокрема це: А.Н. Васільєва, А.Н. Колісніченка, Л.А. Сергєєва та інші.

Таким чином, аналізуємо наступні наукові підходи.

На думку С.А. Кучерука, організація розслідування – це упорядкування і регулювання дій суб'єктів розслідування і органів та осіб, які з ними взаємодіють для ефективного попередження, виявлення та розкриття злочинів. В.Ю. Шепітько, наголошує, що організація розслідування – це комплекс необхідних заходів на різних етапах розслідування, що забезпечують діяльність органів з розкриття, розслідування і профілактики злочинів. На його думку, організація розслідування повинна ґрунтуватися на положеннях наукової організації праці. В.Є. Коновалова, зазначає, що організація розслідування, – це його планування, вибір слідчих дій і оперативно-розшукових заходів, їх поєднання, специфіка вирішення розумових задач, економія процесуальних засобів [2, с. 133].

Разом з тим, вважаємо, що організація розслідування – це комплекс тих необхідних заходів, які будуть необхідними на всіх етапах розслідування, є нормативно визначеним та забезпечує ефективне розкриття кримінального правопорушення.

Тимчасом процес планування розслідування охоплює [1, с. 109]:

1. визначення основних напрямів збирання доказів із метою швидкого та повного розкриття злочину;
2. вибір відповідних засобів і джерел збирання доказів;
3. визначення кола слідчих дій;
4. визначення змісту й тактики проведення кожної з запланованих слідчих дій;
5. вибір організаційних та технічних заходів;
6. визначення строків і послідовності дій.

Вважаємо за необхідне зауважити, що поняття «організація розслідування» та «планування розслідування» є взаємопов'язаними, хоча все ж «організація розслідування» є більш широкою дефініцією, яка включає в себе весь наступний етап розслідування злочину.

Планування розслідування злочинів терористичного спрямування визначається важливістю елементів, які можуть бути вирішені з його допомогою, зокрема: 1) визначення правильного напрямку розслідування кримінального правопорушення; 2) забезпечення об'єктивності, повноти та всебічності при розслідуванні; 3) використання науково-технічних і тактичних прийомів криміналістики з урахуванням особливостей

злочинів терористичного спрямування; 4) забезпечення найбільш ефективного поєднання слідчих (розшукових) дій, негласних слідчих (розшукових) дій та інших заходів під час такого розслідування; 5) сприяння залучення експертів та швидкості розслідування.

На сьогоднішній день планування визначено нормативно, зокрема Інструкція з організації діяльності слідчих підрозділів Національної поліції України, затверджена Наказом Міністерства внутрішніх справ України від 06.07.2017 року за № 570, згідно з якою п.1 розділу 2 визначено діяльність слідчих підрозділів здійснюється на основі планування, поєднання єдиноначальності у вирішенні питань службової діяльності та колегіальності при їх обговоренні, персональної відповідальності кожного працівника за стан справ на дорученій ділянці роботи [3].

Планування розслідування кримінального правопорушення це етап організації розслідування певного злочину, зміст якого опирається на спрямованість та завданні розслідування, яке необхідно вирішити в рамках чинного законодавства.

Савчук М.В. в своєму дисертаційному дослідженні визначив, що за результатами опитування слідчих Служби безпеки України встановлено, що процес планування розслідування терористичного акту має певну структуру, зокрема складається з низки взаємопов'язаних елементів, які одночасно слугують етапами цього процесу [1, с. 113]:

1. створення слідчо-оперативної групи (із залученням фахівців МВС, СБУ, МНС, ДПСУ, ДМСУ, експертів і ін.) та вивчення початкової інформації (100%). Зокрема, зазначаємо, що даний етап є вкрай важливим не тільки під час організації розслідування, а і на всіх його етапах, саме тому необхідним є створення слідчих підрозділів з оптимальним складом як за структурою, так і чисельністю, які будуть укомплектовані кваліфікованими працівниками.
2. висунення версій (89%) та складання письмового плану (75%);
3. визначення обставин, які потрібно довести, та вирішення інших завдань розслідування (66%);
4. визначення шляхів, засобів і методів розслідування (57%);
5. забезпечення необхідної технічної оснащеності та інформаційне забезпечення розслідування (використання криміналістичних та інших обліків, автоматизованих інформаційно-пошукових систем) (66%);
6. визначення послідовності і строків проведення слідчих (розшукових) дій та пошукових дій (73%);
7. вирішення питання про призначення експертів (46%);
8. визначення виконавців (80%);
9. визначення організаційних заходів щодо проведення антитерористичної операції (45%);
10. корекція плану (43%).

Боротьба з таким видом злочинності, як тероризм неможлива без належної організації взаємодії компетентних на те органів.

Згідно зі статтею 5 Закону України «Про боротьбу з тероризмом» Міністерство внутрішніх справ України спільно з Національною поліцією організовує боротьбу з тероризмом шляхом запобігання, виявлення та припинення кримінальних правопорушень, вчинених з терористичною метою, розслідування яких віднесене законодавством України до компетенції Національної поліції; надає Антитерористичному центру при Службі безпеки України необхідні сили і засоби; забезпечує їх ефективне використання під час проведення антитерористичних операцій [4].

Відповідно до Інструкції з організації взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами Національної поліції України в запобіганні кримінальним правопорушенням, їх виявленні та розслідуванні, затвердженої Наказом Міністерства внутрішніх справ України від 07.07.2017 № 575, у кримінальних провадженнях про вчинення злочину терористичного характеру провадить слідчо-оперативна група [5].

Відтак, зазначаємо, що організація розслідування злочинів терористичної спрямованості як специфічний вид практичної діяльності характеризується низкою особливостей, а саме: наявністю загальної мети та визначення комплексу слідчих (розшукових) дій, оперативно-розшукових заходів, а також тактичних операцій.

Таким чином, згідно зі слідчими ситуаціями, в організації розслідування дії органів досудового розслідування саме на підготовчому етапі такого охоплюють наступні елементи. Першочерговим є термінове та невідкладне формування слідчо-оперативної групи з розслідування такого факту злочинності; виїзд групи спільно з контртерористичними підрозділами спецслужб на місце події; активна допомога в проведенні спеціалістами контртерористичних заходів; інформаційно-аналітичне забезпечення такої контртерористичної операції (перевірка по базах реєстраційного обліку передбачуваної особи і можливих кримінальних зв'язків терористів, заведених на них справ оперативного обліку, іншої оперативної інформації); оперативно-розшукову діяльність щодо встановлення особи, кримінальних зв'язків, джерел фінансування терористів, справ-

жніх замовників кримінальних правопорушень, їх причетності до терористичних груп і організацій тощо, оперативні заходи щодо розшуку спільників; слідчі розшукові дії, та в необхідних випадках, відповідно до чинного законодавства, з використанням негласних слідчих розшукових дій (зокрема, контроль і запис телефонних та інших переговорів, у тому числі мобільного зв'язку, Інтернету, супутникового зв'язку тощо).

Оснвою організації початкового етапу розслідування терористичних актів становить планування діяльності органів досудового розслідування, що передбачає використання версійного підходу, методу моделювання, інших наукових способів і методів організації роботи слідчого і пізнання події кримінального правопорушення [6, с. 121–122].

Слідча версія – це основа планування розслідування, обґрунтоване припущення щодо групи обставин події, які висувуються слідчим задля встановлення істинності у справі та містить ймовірну оцінку даних і формується гіпотезою.

Суттєве практичне значення цієї проблеми підтверджується успішною розробкою типових версій щодо терористичних актів та їх використанням в умовах дефіциту фактичних даних про сутність і зміст окремих обставин у розслідуваному кримінальному провадженні.

Найбільшими типовими версіями, які висувалися у кримінальних провадженнях щодо вчинених терористичних актів, останніми роками були: терористичний акт із метою залякування громадян (населення окремого регіону) (55%); терористичний акт із метою фізичного знищення державних чиновників чи громадських діячів, пов'язаних із їх діяльністю (34%); терористичний акт із метою переділу сфер впливу в економіці чи політиці (22%); терористичний акт із мотивів національної, релігійної ненависті чи ворожнечі (17%); терористичний акт із корисних мотивів (15%), помсти (12%) чи хуліганських мотивів (9%); терористичний акт у процесі конфліктів кримінальних осіб (10%) [1, с. 118].

Висувалися також типові версії щодо окремих характеристик (властивостей) особистості злочинця, який обґрунтовано підозрювався у вчиненні терористичного акту.

Пошукова діяльність слідчого на початковому етапі розслідування терористичних актів направлена саме на виявлення осіб, які його вчинили, по суті заснована на сприйнятті слідчим картини події злочину за допомогою виділення тих змін у навколишньому середовищі, які відобразились в ньому внаслідок підготовки, вчинення або приховання зазначеного злочину. Проте, отримані таким чином відомості, як відомо, не завжди дозволяють зробити правильний висновок про наявність або відсутність у тому, що відбулося, ознак терористичного акту [7, с. 254].

Розв'язання даної задачі відбувається на початковому етапі діяльності з розкриття та розслідування терористичного акту, після проведення першочергових дій працівниками слідчо-оперативної групи, яка виїхала на місце події. На цьому етапі складаються найрізноманітніші ситуації, від характеру початкової інформації яких, по суті, і залежить напрям та зміст діяльності працівників слідчих підрозділів із подальшого розслідування терористичного акту [7, с. 254].

Тобто, висунення слідчих версій на організаційному етапі сприяє правильному плануванню розслідування терористичного акту та організації проведення слідчих (розшукових) дій і пошукових заходів.

Висновки. Таким чином, організація розслідування злочинів терористичного спрямування (ст. ст. 258-258-5 Кримінального кодексу України) є одним з найважливіших етапів розслідування, оскільки дана початкова стадія взаємопов'язана з майбутніми/наступними етапами діяльності слідчого або слідчо-оперативної групи. Даний процес включає в себе ряд ключових елементів, таких як: визначення учасників слідчо-оперативної групи та ефективний розподіл їх обов'язків, формування криміналістичних (слідчих) версій; розробка комплексу слідчих (розшукових) дій та пошукових заходів з розкриттям їх змісту, тактики, часу та послідовності; підбір організаційно-технічних заходів. Тобто планування як один із ключових елементів організації розслідування забезпечує науково обґрунтовану, планомірну та цілеспрямовану роботу. Для реалізації планів мають бути здійснені заходи щодо забезпечення належної взаємодії відповідних суб'єктів. Така співпраця повинна здійснюватися з оптимальним використанням наявних можливостей слідчих та оперативних підрозділів.

Список використаних джерел:

1. Савчук М.В. Організаційно-тактичне забезпечення розслідування терористичних актів, вчинених з використанням вибухових пристроїв. Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук: спеціальність 12.00.09 – кримінальний процес і криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність. Національний університет «Львівська політехніка». Львів 2019. 257с.

2. Москаленко О.В. Щодо організації розслідування злочинів та її складових елементів. Збірник наукових праць Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди «Право». 2017. Випуск 27. С.131-136.

3. Інструкція з організації діяльності слідчих підрозділів Національної поліції України, затверджена Наказом Міністерства внутрішніх справ України від 06.07.2017 року № 570. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0919-17#Text>.

4. Про боротьбу з тероризмом: Закон України від 20.03.2003 року № 638-IV. Відомості Верховної Ради України. 2003, № 25, ст. 180. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/638-15>.

5. Інструкція з організації взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами Національної поліції України в запобіганні кримінальним правопорушенням, їх виявленні та розслідуванні затвердженої Наказом Міністерства внутрішніх справ України від 07.07.2017 року № 575. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0937-17#Text>.

6. Погорецький М. А., Ленко М. О., Сергєєва Д. Б. Процесуальні та криміналістичні засади початкового етапу розслідування терористичних актів, вчинених з використанням саморобного вибухового пристрою: монографія / за ред. проф. М. А. Погорецького. К.: Алерта, 2014. 300 с.

7. Ленко М.О. Види типових слідчих ситуацій початкового етапу розслідування терористичних актів, вчинених з використанням саморобного вибухового пристрою (за матеріалами СБ України). Право і громадянське суспільство. 2013. № 2. С. 253-260.